

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2025, Cilt:14, Sayı:1, 183-192

doi: 10.28956/gbd.1655932

Gendarmerie and Coast Guard Academy

Institute of Security Sciences

Journal of Security Sciences, May 2025, Volume:14, Issue:1, 183-192

doi: 10.28956/gbd.1655932

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Kitap İncelemesi / Book Review

Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik, Evren BALTA PAKER
İstanbul: İletişim, 2021 (3. Baskı). s. 190, ISBN: 978-975-05-1044-1

Yazar(lar) / Writer(s)

Erdoğan ÖZDEMİR, Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi,
erdincozdemir1919@gmail.com ORCID: 0000-0003-2713-2858

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 11.03.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 30.05.2025

Atıf Bilgisi / Citation:

Özdemir E., (2025). Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik,
Güvenlik Bilimleri Dergisi, 14(1), ss 183-192. doi: 10.28956/gbd.1655932

KİTAP İNCELEMESİ

KÜRESEL GÜVENLİK KOMPLEKSİ: ULUSLARARASI SİYASET VE GÜVENLİK

Evren BALTA PAKER İstanbul: İletişim, 2021 (3. Baskı). s. 190, ISBN: 978-975-05-1044-1

Erdoğan ÖZDEMİR

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde tamamlamış olan Evren Balta Parker; The Graduate Center, CUNY'den Siyaset Bilimi alanında doktora (2007), Orta Doğu Teknik Üniversitesinden Sosyoloji alanında yüksek lisans (1999) ve Columbia Üniversitesinden yüksek lisans (2001) derecelerine sahiptir. Hâlen Özyeğin Üniversitesinde öğretim üyesi olan Prof. Dr. Evren Balta; Karşılaştırmalı Siyaset ve Uluslararası Siyaset dersleri vermekte ve güvenlik, iç çatışma, Türk dış politikası, popülizm ve vatandaşlık gibi çeşitli konularda araştırma yapmaktadır. Türkiye'de Devlet, Ordu ve Güvenlik Siyaseti (2010); Küresel Siyasete Giriş (2014); Kuşku ile Komşuluk: Türkiye ve Rusya İlişkilerinde Değişen Dinamikler (2017) adlı derlemeleri ve Küresel Güvenlik Kompleksi (2012), Tedirginlik Çağı (2019) ve Amerikan Pasaportu: Ulusötesi Dünyada Ulusal Vatandaşlık (2019) isimli kitapları mevcuttur. Kendisi, eleştirel yaklaşımlar ve özellikle post-yapısalcı ve eleştirel teoriler doğrultusunda bir perspektife sahiptir. Bu doğrultuda eserlerinde uluslararası ilişkilerdeki egemen güç yapılarının, kimliklerin, kültürlerin ve dilin nasıl şekillendiğini incelemektedir. Ayrıca güç ve egemenlik kavramlarına dair eleştirel bir yaklaşımı savunmaktadır. Bu bağlamda, geleneksel realizm veya liberalizm gibi ana akım teorilerin ötesinde daha eleştirel, post-kolonyal ve yapısal analizler geliştiren bir yaklaşım benimsemektedir.

Bu çalışmada yazarın ilk kez 2012 yılında yayımlanan ve uluslararası ilişkilerde güvenlik anlayışını eleştirel bir bakış açısıyla inceleyen önemli bir çalışma olan “Küresel Güvenlik Kompleksi: Uluslararası Siyaset ve Güvenlik” adlı eseri incelenecektir. Eser “Ön Söz” ve “Son Söz” dışında altı ana bölümden oluşmaktadır. Ana bölüm başlıkları ise sırasıyla “Savaş ve Toplumsal Dönüşüm: Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve”, “Devlet İnşası, Savaş ve Uluslararası Düzen: Afrika Bağlamında Bir Değerlendirme”, “Egemenlikten Sorumluluğa Uluslararası Müdahale”, “Küresel Güvenlik Doktrini, Teröre Karşı Savaş ve İnsan Hakları”, “Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin İnşası”, “Emperyal Dönüşüm, Ulus Devlet ve Özel Ordular” adlarını taşımaktadır.

“Savaş ve Toplumsal Dönüşüm: Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve” ve “Egemenlikten Sorumluluğa Uluslararası Müdahale” dışındaki bölümler, yazarın 2003 ila 2009 yıllarında çeşitli dergilerde yayımlanan makalelerinin bu kitap için yeniden gözden geçirilmesi ile meydana gelmiştir. İlk bakışta birbirinden bağımsız yazılar gibi görünen bölümler, yazarın makalelerin özgün hâllerine yapmış olduğu eklentiler ve güncellemeler neticesinde başarılı biçimde bir bütünün parçaları olarak sıradan okuyucuya sunulmuştur. Böylece en başta küresel güvenlik ve siyaset alanında çalışan akademik camia olan hedef kitle, sıradan okuyucuya doğru genişlemiştir.

Kitabın amacı; güvenlik alanındaki temel aktörlerin, süreçlerin ve uluslararası sistemi belirleyen temel güç ilişkilerinin Soğuk Savaş’ın sona ermesini takip eden yirmi yıl içinde nasıl yeniden yapılandıklarını analiz etmektir. Bu anlamda savaş ve savaşa hazırlık süreçlerini merkezde tutarken bu süreçleri daha geniş bir bakış açısına oturtmayı da hedeflemektedir (s.11). Yazar, küresel güvenlik politikalarını ele alırken özellikle eleştirel teoriler ve güvenlik çalışmaları görüngesinden bir analiz sunmaktadır. Ayrıca güvenlik anlayışının sadece askerî tehditlere dayalı bir olgu olmadığını aynı zamanda ekonomik, kültürel ve sosyal boyutları da içerdiğini vurgulamaktadır. Kitap; özünde küresel güvenlik kavramının devletlerin egemenlik anlayışları, küresel yapılar ve güç dinamikleri tarafından nasıl şekillendirildiğini incelemektedir.

Yazar; klasik güvenlik teorilerinin ötesine geçerek yapısal ve post-yapısal analizleri de kullanarak güvenliği, egemenlik ve kimlikleri şekillendiren çok katmanlı bir süreç olarak ele almıştır. Kitap; sadece devletler arası ilişkilerle sınırlı kalmamış aynı zamanda güvenlik, tehlike, kimlik ve tehdit algılarının toplumsal ve politik bağlamlarda nasıl şekillendiği üzerinde de durmuştur. Kitapta; güvenlik tehditlerinin farklı sosyal gruplar, kültürel normlar ve tarihsel bağlamlar üzerinden nasıl algılandığına dair eleştirel bir bakış açısı geliştirilmiştir. Bu yönüyle Türkçe uluslararası ilişkiler literatüründe var olan eleştirel bakış açısıyla yazılan eser eksikliğini azaltarak alana katkı sağlamıştır.

Kitap; küresel güvenlik, uluslararası ilişkiler ve toplumsal dönüşüm konularına dair derinlemesine bir akademik analiz sunmaktadır. Ayrıca eleştirel bir bakış açısı benimseyerek güvenlik, savaş, egemenlik ve uluslararası müdahale gibi kavramları sorgulamaktadır. Kitabın her bir bölümü, teorik analizlerin yanı sıra pratik düzeydeki gelişmeleri de göz önünde bulundurmuş olmasına rağmen hem içerik hem de yöntem açısından birkaç akademik eleştiri yapılabilir.

Kitap, uluslararası güvenlik ve toplumsal dönüşüm üzerine sağlam bir teorik temele dayanmaktadır. Yazar; savaşın ve güvenliğin toplumsal, ekonomik ve kültürel boyutlarını ele alırken bu dinamikleri post-yapısalcı ve eleştirel güvenlik teorileri gibi farklı teorik çerçevelerle açıklamıştır. Ancak kitabın teorik çeşitliliği oldukça geniş olsa da bazen bu teoriler arasındaki geçişler ve etkileşimler yeterince açıklanmamıştır. Bu durum ise bazen okurun teorik çerçeveye dair bağlamı kavramasını zorlaştırabilmektedir.

Kitabın bölümleri, birbirinden farklı yazılardan oluşmaktadır. Ancak yazar, bu yazıları birleştirirken bazı tekrarlar ve yapısal tutarsızlıklar meydana gelmiştir. Örneğin “Savaş ve Toplumsal Dönüşüm” ile “Emperyal Dönüşüm, Ulus Devlet ve Özel Ordular” gibi bölümler arasında bazı temalar ve teorik argümanlar birbirini tekrar etmektedir. Bu durum, okurlar için biraz tekrara sebebiyet verebilir ve kitabın daha özgün bir yapıya bürünmesini engelleyebilir. Bununla birlikte makalelerin yeniden gözden geçirilmesi, bölümlerin birbirini tamamlayan parçalara dönüşmesini sağlamış ve kitabın daha bütüncül bir yapı oluşturmaya yardımcı olmuştur.

Kitap; savaşın, devletin, güvenlik politikalarının ve küresel müdahalenin dinamiklerini derinlemesine ele alırken her bölümde belirli bir temayı farklı açılardan incelemektedir. Kitabın bölümleri, yalnızca özgün makalelerin yeniden gözden geçirilmiş hâli olarak değil aynı zamanda bu makalelerin birbirini tamamlayan bir bütünün parçası olarak sunulmuştur. Her bölümün içeriğini akademik bir bakış açısından incelemek kitabın bütüncül yapısını anlamaya yardımcı olacaktır.

1. Savaş ve Toplumsal Dönüşüm: Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve

İlk bölüm, savaşın ve toplumsal dönüşümün tarihsel süreçte nasıl şekillendiğini ele almaktadır. Yazar; savaşın yalnızca askerî bir eylem değil aynı zamanda toplumsal, kültürel ve ekonomik yapıları dönüştüren bir süreç olarak işlediğini savunmaktadır. Başka bir deyişle “savaşı sadece egemen devletler arasında cereyan eden stratejik bir ilişki olarak değil başka toplumsal süreçlerle iç içe olan, onlardan etkilenen ve onları dönüştüren bir sosyal süreç olarak” (s.12) ele almaktadır. Bu kavramsal çerçeve, savaşın modern dünyada nasıl yeni anlamlar kazandığı ve toplumsal yapılarla nasıl ilişkili olduğu üzerine odaklanmaktadır. Ayrıca savaşın devletlerin iç yapılarındaki dönüşümle nasıl bağlantılı olduğu ve güvenlik politikalarının evrimi tartışılmaktadır. Bu bölüm, kitabın geri kalanındaki tartışmalar için bir temel oluşturmaktadır.

Yazar, birinci bölümde savaş kavramını tarihsel bir perspektiften ele alarak geçmişten günümüze kadar geçirdiği dönüşümü ve dönüştürdüğü uluslararası güvenlik anlayışını özet bir şekilde ortaya koymuştur. Ancak konuyu sadece Batı'nın bakış açısından değerlendirmesi, diğer kültürleri küresel güvenlik literatürüne herhangi bir katkı sağlamayan birer nesne olarak ele almasına yol açmıştır.

2. Devlet İnşası, Savaş ve Uluslararası Düzen: Afrika Bağlamında Bir Değerlendirme

İkinci bölüm “savaş yapma pratiklerindeki dönüşümü küresel ve yerel arasındaki gerilimlerin kendini en iyi biçimde ortaya serdiği Afrika kıtasındaki çatışmalar üzerinden tartışmayı” (s.12) amaçlamaktadır. Afrika örneği üzerinden devlet inşası ve savaş ilişkisini ele alan bu bölüm, kıtadaki siyasi ve toplumsal yapıların uluslararası müdahalelerle nasıl şekillendiğini tartışmaktadır. Yazar, Afrika devletlerinin uluslararası düzende ne gibi zorluklarla karşılaştığını ve savaşın bu devletlerin inşası üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Ayrıca Afrika'daki savaşların, küresel güç ilişkilerinin ve emperyalist müdahalelerin etkisiyle nasıl şekillendiği üzerine derinlemesine bir değerlendirme yapmaktadır. Bu bölümdeki analiz, Afrika'nın özel bağlamı ile küresel güvenlik dinamikleri arasındaki ilişkileri göstermektedir.

Yazar, Afrika'daki savaşların ve devlet inşasının küresel güvenlik politikalarına etkisini çözümlerken, Afrika'yı özel bir bağlamda ele almaktadır. Yazara göre “Bu savaşların nedeni olarak her ne kadar Afrika'nın şiddet kültürü, yerel kaynak bölüşümleri, kurumsal kültürün oluşmaması, otoriter hükûmet gelenekleri gibi yerel özellikler ileri sürülmüş olsa da aslında bu savaşlar büyük küresel dönüşümlerin ve bu dönüşümlerin yarattığı eşitsizliklerin yerel iz düşümleri olarak okunmalıdır.” (s.49). Bu yaklaşım oldukça güçlüdür ancak bu kısmın küresel güvenlik dinamiklerine nasıl katkı sağladığına dair daha derinlemesine bir analiz yapılabilirdi. Yazar, Afrika'yı ele alırken genellikle Batılı hegemonik ilişkiler ve emperyalist müdahaleler üzerine yoğunlaşmıştır ancak Afrika'daki iç dinamikleri ve yerel halkların güvenlik algılarını daha fazla tartışabilirdi. Örneğin Afrika'daki yerel aktörlerin uluslararası güvenlik ve devlet inşası süreçlerindeki rolü daha ayrıntılı bir şekilde ele alınabilirdi.

3. Egemenlikten Sorumluluğa Uluslararası Müdahale

Üçüncü bölüm; uluslararası müdahale sorununa odaklanmakta ve Soğuk Savaş sonrasında uluslararası aktörlerin savaşın değişen doğasına nasıl uyum sağlamaya çalıştıklarını, iç çatışmalara uluslararası müdahalelerin yarattığı sıkıntıları analiz etmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken yalnızca müdahale edilen çatışmayı değil, müdahalenin kendisini de bir uluslararası güvenlik sorunu olarak ele almaktadır (s.13). Bu bölümde yazar, egemenlik ve uluslararası müdahale kavramlarını tartışmaktadır. Egemenlik anlayışının tarihsel evrimini, devletlerin bağımsızlığı ve iç işlerine müdahale yasağı ilkelerinin nasıl değiştiğini ele almaktadır. Uluslararası müdahale, özellikle insani müdahaleler ve koruma sorumluluğu bağlamında egemenlikten sorumluluğa geçişin nasıl bir paradigma değişikliği yarattığına dair önemli tartışmalar sunmaktadır. Bu bölümde; BM Barış Gücü örneği üzerinden BM Güvenlik Konseyi'nin ve uluslararası hukuk sisteminin müdahale kararları üzerindeki etkisi incelenmektedir.

Yazar, vermiş olduğu örneklerle son dönem devlet uygulamalarındaki değişkenliği ve tutarsızlığı gözler önüne sermektedir. Örneğin, Soğuk Savaş Dönemi'nde devlet egemenliği bahanesiyle dengenin bozulmaması adına göz yumulan haksızlıklar, Soğuk Savaş Sonrası Dönem'de müdahale nedeni sayılmış, önceden müdahale ederken göz önünde bulundurulmuş ilkeler yok sayılarak yapılan bazı müdahalelerde BM Güvenlik Konseyinin onayı bile aranmamıştır.

4. Küresel Güvenlik Doktrini, Teröre Karşı Savaş ve İnsan Hakları

Dördüncü bölümün amacı, 11 Eylül sonrası güvenlik alanındaki dönüşümlerin analizini yapmaktır. Bu bölüm, birey-devlet ilişkilerinin ve güvenliği sağlayan mekanizmaların dönüşümüne odaklanmakta ve teröre karşı güvenlik sağlamak adına kurulan küresel olağanüstü güvenlik siyasetinin insan hakları konusunda yarattığı dönüşümü çözümlemektedir (s.14). Yazar; bu bölümde küresel güvenlik doktrini, özellikle teröre karşı savaş bağlamında ele almaktadır. 11 Eylül 2001 sonrası terörizme karşı küresel bir savaş ilan edilmesiyle şekillenen güvenlik politikaları, devletlerin uluslararası ilişkilerdeki yeni stratejilerini ve uygulamalarını ortaya koymaktadır. Söz konusu dönemde terörizm, olağanüstü bir durum olarak kodlanmış ve bu olağanüstü durumun demokrasinin prensiplerinin çalışmasına ya da insan haklarının eksiksiz uygulanmasına imkân vermediği iddia edilmiştir (s.119). Kısaca, küresel güvenlik politikalarının

uluslararası insan hakları normlarıyla nasıl çatıştığı ve bu çatışmanın nasıl ele alınması gerektiği analiz edilmektedir.

Yazar, 11 Eylül sonrasında şekillenen teröre karşı savaş ve insan hakları arasındaki gerilimi oldukça başarılı bir şekilde ortaya koymuştur. Ancak insan hakları konusu bazen teorik bir düzeyde kalmıştır. Bu bölümde, teröre karşı savaşın pratikteki hukuki ve etik boyutları üzerine daha fazla tartışma yapılabilirdi. Ayrıca uygulamada teröre karşı savaş söyleminin savaş hukuku alanındaki başarısızlıkları daha geniş bir çerçevede ele alınabilirdi.

5. Güvenlik Endüstrisi ve Güven(siz)liğin İnşası

Güvensizlik ikilemi üzerine odaklanan beşinci bölüm, mevcut güvensizlik paranoyasının nedeninin daha güvensiz bir dünyada yaşamamız olmadığını ve bu güvensizlik kültürünün asıl nedeninin güvenlik hizmetlerinin piyasaya entegrasyonu olduğunu iddia etmektedir (s.15). Bu bölüm, küresel güvenlik endüstrisinin yükselişi ve bunun güvenlik anlayışını nasıl şekillendirdiği üzerine odaklanmaktadır. Güvenlik endüstrisi; özel güvenlik şirketlerinin, silah sanayisinin ve diğer güvenlik odaklı kuruluşların küresel siyasetteki rolünü analiz etmektedir. Yazar, güvenlik endüstrisinin yalnızca askerî gücü değil aynı zamanda güvenlik algılarını ve tehditleri nasıl ürettiğini de tartışır. Güvenlik ve güvensizlik arasındaki ilişkiyi derinlemesine inceleyen yazar, güvenlik algılarının nasıl inşa edildiğini ve bunun toplumsal düzeydeki etkilerini ele alır. Örneğin yazar, bize sunulan korku filmlerindeki dönüşümün toplumsal tehdit algımızdaki dönüşümle paralel olduğunu iddia etmektedir. Bize benzemeyen ve yaradılıştan tuhaf tehditlerden içimizdeki tehditlere doğru evrilen toplumsal güvenlik algımız ile korku filmlerinin kahramanları da Frankenstein, Dracula gibi bizden farklı, fantastik canavarlardan görünüşte bize benzeyen sıradan insan tipine doğru kaymaktadır. Bu nedenle bize benzeyenin bir canavar olup olmadığını ya da bir katile ne zaman ve hangi koşullarda dönüşeceğini bilemeyiz (s.122).

Güvenlik endüstrisi ve güvenliğin inşası üzerine yapılan analiz, modern güvenlik politikaları ve özel güvenlik şirketlerinin yükselen rolü üzerine derinlemesine bir inceleme sunmaktadır. Ancak bu bölümde, özel askerî şirketlerin ulusal devletler ile olan ilişkileri ve bu tür şirketlerin uluslararası hukuk ve insan hakları açısından taşıdığı riskler daha açık bir şekilde ele alınabilirdi. Özel askerî şirketlerin küresel güvenlik politikalarında nasıl bir boşluk yarattığı ve devletlerin bu boşluğu nasıl kullandığı daha derinlemesine analiz edilebilirdi.

6. Emperyal Dönüşüm, Ulus Devlet ve Özel Ordular

Son bölüm, güvenlik alanında ortaya çıkan özel askerî şirketler üzerinden güvenlik alanının neoliberalizasyonuna vurgu yapmaktadır. Bu yazı, devletin en önemli görevlerinden birinin şiddetin ve dolayısıyla güvenliğin organizasyonu olduğu gerçeğinden hareketle bu yeni dönüşümlerin devletin doğasını nasıl dönüştüreceğine ilişkin bir analiz çerçevesi sunmaktadır (s.15). Emperyal dönüşüm ve ulus devlet anlayışındaki değişimlere odaklanan yazar, özel orduların uluslararası ilişkilerdeki rolünü ve bunların emperyalizmle nasıl bir bağlantı kurduğunu tartışır. Ulus devletin geleneksel yapılarının nasıl dönüştüğü ve özel askerî şirketlerin modern savaşlardaki artan rolünü analiz eder. Ayrıca bu dönüşümün küresel güvenlik ve egemenlik üzerindeki etkilerini ele alır. Bu bölümdeki tartışmalar, geleneksel devlet merkezli güvenlik anlayışlarının yerini alan yeni güvenlik dinamiklerini ortaya koymaktadır. Yazara göre “Bu dönüşümü devletin zayıflaması/sönümlenmesi olarak kavramak yerine yepyeni güç ilişkileri ihtiva eden ve şiddetin örgütlenmesinin parametrelerini radikal bir biçimde dönüşüme uğratan topyekûn bir süreç olarak algılamak gerekiyor.” (s.165).

Bu bölümde yazar, ulus devletin dönüşümü ile özel orduların yükselmesini tartışırken geleneksel güvenlik anlayışlarının nasıl değiştiğine dair önemli gözlemler sunar. Ancak emperyalizm ve ulus devlet arasındaki ilişkiyi ele alırken emperyal güçlerin özel askerî şirketleri nasıl bir araç olarak kullandığını daha fazla irdeleyebilirdi. Ayrıca bu özel orduların egemenlik üzerindeki etkisi ve uluslararası hukukla uyumu gibi konuları daha ayrıntılı bir şekilde inceleyebilirdi.

Genel Değerlendirme

Yazar, bu kitabında farklı akademik disiplinlerden yararlanarak geniş bir literatür taraması yapmış ve güncel uluslararası gelişmeleri göz önünde bulundurarak modern güvenlik anlayışına dair önemli katkılarda bulunmuştur. Bu nedenle kitap, güvenlik çalışmaları ve uluslararası ilişkiler teorisi alanlarında çalışan akademisyenler için kapsamlı bir kaynak olma potansiyeline sahiptir.

Kitap; güvenlik, savaş, egemenlik ve uluslararası ilişkiler konularında kapsamlı ve eleştirel bir analiz sunmaktadır. Her bir bölüm, küresel güvenliğin farklı boyutlarını ve modern dünyadaki dönüşümlerini ele alırken aynı zamanda teorik bir temele de dayanır. Kitap; sadece kuramsal bir perspektif sunmakla kalmaz, aynı zamanda pratikteki güvenlik uygulamalarını ve bunların toplumsal

etkilerini de sorgular. Ancak kitabın daha da güçlendirilebileceği alanlar vardır. Teorik bağlamda daha fazla derinleşme ve bölümler arasında daha güçlü bağlar kurma, kitabın akademik değerini artırabilirdi. Bununla birlikte kitap hem teorik hem de pratik düzeyde önemli katkılar sunarak uluslararası ilişkiler ve güvenlik çalışmalarına yönelik çok katmanlı bir bakış açısı sağlamaktadır. Kitap; özellikle uluslararası güvenlik, savaş ve insan hakları konularında daha fazla tartışma yapılabilecek bir alan sunduğundan akademik bir perspektiften zenginleştirilebilir.

Sonuç olarak Evren Balta Parker; güvenlik kompleksi üzerine yaptığı analizde, küresel güvenliği eleştirel bir perspektiften inceleyerek geleneksel güvenlik paradigmasının ötesinde çok daha dinamik ve çok boyutlu bir güvenlik anlayışını savunmaktadır.

